

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
ב פ ר י כ ת ד"ר נ ח מ ס ל י ב ו ב י ן
ש נ ת ע ע ש ר י מ ו ש ת י מ

ב ה ר - ב ח ו ק ו ת י (ת ש כ"ג)

כ"ו א-ב

א. שאלה כללית

ספרא קו (כ"ו א-ב) "כי אני ה' אלוקיכם את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו"
כנגד זה הנמכר לעכו"ם 'הכתוב מדבר. שלא יאמר "הואיל ורבי עובד עכו"ם
אף אני אעבוד עכו"ם; הואיל ורבי מגלה עריות, אף אני אגלה עריות; הואיל
ורבי מחלל שבתות, אף אני אחלל שבתות". ת"ל: לא תעשו לכם אלילים, את שבתותי
תשמורו ומקדשי תיראו" הזחיר כאן הכתוב על כל המצוות.
"אני ה'" נאמן לשלם שכר.

אברבנאל "כי לי בני ישראל עבדים" ולמה אם כן הגר או העקר ירדה בו בפרך?
ואם יעמוד עברי עם הגר או העקר, אולי שיצוהו לעשות אלילים ולחקים. טענה
ולתת אגן משכית ולחלל את השבת. ומפני זה סמך לזה אסורי עכו"ם, כי בלי ספק
הישראל הנמכר לגר או לעקר לא ישמור את השבת כראוי ולא ילך לבית המקדש
להשתחוות לה.
ואמר "לא תעשו" ו"לא תקימו" ו"לא תתנו", כאומר לא תהיו סיבת זה ולא תניחו
לעשותו בארצכם, כי אם תניחו למכור בני ישראל לגר ולעקר, הרי בית דין וישראל
סיבה לכל התועבות האלה, ואינו מן הראוי, "כי אני ה' אלוקיכם", ואין לעבוד
לזולתו.

וכן אמר אחר שה: "את שבתותי תשמורו, אני ה'" - שבראתי את העולם בששה ימים
ובנחתי ביום השביעי מכל מלאכתי.

ואפשר לפרש: לא תעשו לכם אלילים" שהכתוב מדבר כנגד זה הנמכר לגר או לעקר,
שבהיותו עמו לא יעשה כמעשים בעבודת הפסילים, ולא יחלל את השבת אע"פ שהגר או
העקר יעשה זאת, ושיעלה על כל פנים למקדש שלש פעמים לחוג בשנה.

ספרדבן ד"ה לא תעשו לכם: אע"פ שתשתעבדו לאומות, כמו שעשה זה שמכר עצמו לעובד
ע"ז, לא תמירו כבודכם בלא יועיל. וזה שלא יסעו כמו שהזכירו חז"ל* שסעו
רבים בעת הגולה שאמרו לבניאיים "עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, יש לזה
על זה כלום?" וזה כי אפילו אחרי כל השעבוד, אתם עבדי, כמו שהזכירו חז"ל
שהשיבו הנביאים על זה באמנם "כרש עבדי, נבוכדנצר עבדי" - עבד שקנה נכסים,
עבד למי? נכסים למי?

ד"ה כי אני ה' אלוקיכם: אפילו בימי השעבוד, כאמרו (כ"ו מד) "ואף גס זאת בהיותם
בארץ אויביהם לא מאסתם ולא געלתם לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלוקיהם".

ד"ה את שבתותי תשמורו: אף בימי השעבוד, אע"פ שהמנוחה בהם זכר לחרות.

ד"ה ומקדשי תיראו: המקומות המקודשים בגלות והם בתי כנסיות ובתי מדרשות אע"פ
שחבר בית המקדש, כאמרו (יחזקאל ט"ז) "ואהי להם למקדש מעט" ואמרו חז"ל: אל
בתי כנסיות ובתי מדרשות.

כלי יקר פ' מ"ח ד"ה אחרי נמכר גאולה תהיה לו: וכי סלקא דעתך שגאלו קודם שהוא
נמכר? מה ת"ל: "אחרי נמכר"?

כי יש לומר: מדקאמר "לא ירדנו בפרך לעיניך" סלקא דעתך אמינא שזה עיקר הטעם
לגאולתו, ואם כן - אמתיך עד שאראה הנהגתו (=של גר התושב או העקר שקנה את העברי)
עמו, אם ירדנו בפרך, או לא ירדנו; קממשע לו, שתיכף אחרי שנמכר, אע"פ שלא שעבד
בו, עדיין חייב אתה לגאלו, כדי שלא ילמד ממעשיו ויאמר: "הואיל ורבי מגלה עריות
ועובד ע"ז ומחלל שבת - אף אני כמותו!"

באור (ר' נפתלי הרץ ויזל) ד"ה לא תעשו לכם אלילים: מלת "אלילים" נופל על ע"ז
ועל כל עניני הבל ואחשוב שגם במקום הזה (=כמו שבאר בי"ט פ' ד') אינו מדבר
בע"ז גמורה, שאינו ענין לכאן, אלא שכולל כל מיני מעשה הבלים ודמיונות של
עובדי עכו"ם אע"פ שאינן ע"ז, כגון הצורות הדמיוניות שהיו נוהגין לעשות כמו חרפים.

ד"ה ופסל: שרשו פסל כמו (שם' ל"ז) "פסל לך"; (מלכ' א' ה') "ויפסלו בוני שלמה";
וגם זה אינו לע"ז לעבדו אלא פסל של מלך וכיוצא בו, כדון שעושים הגויים בארצותיהם
לזכרון ולגוי וכן מצבה שהיא אבן אחת שנאסרה אפילו לשמים; וכן פסל, גם אם נעשה
לכבוד ה' אסור, על דרך משל לפסול מאבן תבנית משה רבנו עם הלוחות בידו ותבנית
אהרן וקסורת בידו, לפאר בפסילים כאלה רחובות העיירות ודרכי הרבים, כדרך
שעושים האומות בארצותם, כל זה אסור לגו לעשות בארצנו.

* לדברי חז"ל אלה ע' בעלון ההדרכה

... לפי שמעשים הללו מרגילין מחשבות חבל ומקרבין לע"ז ולכן בספר לכאן שלא יקטנו חזברים הללו בארץ חקדושה, לפי שמפרשה כולח מדברת בקדושת הארץ, שתחזק בה שביעית ויובל ושלא תמכר לצמיתות, "כי לי הארץ" חתם הענין באזהרות הללו שמדרך חזונים לפאר בהן מירותיהם ועריהם, שלא יעשו כן ישראל בארצם, זה לפי עיקר פשוטו.

- (1) מהי השאלה העיקרית שבה עוסקים כל הפרשנים הנ"ל?
- (2) מהו ההבדל בין שני פירושי האברבנאל?
- (3) מהו ההבדל בין פירושי כל הפרשנים דלעיל פרט לבאור ובין הבאור?
- (4) מה ראה ספורנו לפרש "מקדש" בפסוקו כבתי כנסיות בגולה?

ב. א. ואכן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה.

תרגום אונקלוס: ואבו סגדא לא תתנון בארעכון לסגדא עליה.

תרגום יונתן: ואבן מצויר (=מצויר) לא תתנון בארעכון למגחן עליה.

- xx (1) כיצד הגיע אונקלוס לתרגומו?
(בעל בתיבה לגר מי שב: "תרגומו על שם התכלית שהיא השתחוויה", ואיבר נראה, שיתרגם מלת "משכית" בהשתחוויה על שם התכלית הכתובה במפורש בצדו - "להשתחוות עליה".)

x (2) כיצד הגיע תרגום יונתן לתרגומו?

- ג. ספרא ע"ח (ויקרא י"ט ל) אמר שבת משום שמירה, ואמר מקדש משום מורא. יכול תתירא מן המקדש? ת"ל: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" - מה שבת לא מן השבת אתה מתירא אלא ממי שפקד על השבת, אף מקדש - לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד על המקדש!

- x (1) הסבר את מובנה של ההוה אמינא: "יכול תתירא מן המקדש" - הלא הוא עצמו אמר: "אמר מקדש משום מורא"!

- xx (2) הסבר לפי דברי הספרא דלעיל, למה אם כן נאמרה שמירה אצל שבת ונאמר מורא אצל המקדש - מאחר שלפי דעת הספרא שייך מורא גם בשבת?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה, ירושלים

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

ויקרא כ"ז י: לא יחליפנו ולא-ימיר אתו טוב ברע או-רע בטוב...

שד"ל "לא יחליפנו ולא-ימיר אתו" זה הכלל, ואח"כ פירש הפרטים: שלא יקיר אותו לא טוב ברע ולא רע בטוב.

ולדעת בעל הטעמים נראה, כי התמורה היא טוב ברע, והחילוף רע בטוב, ויש לזח סיועים...

הן אמת, שאם "לא יחליפנו" דבק עם "רע בטוב" תחיה מלת "או" יתרה.

והאמת, כי משה רבנו ע"ה לא נחזוון להפסיק כפי הטעמים האלו אלא לפי כוונתו כך היה ראוי להטעים "לא יחליפנו ולא-ימיר אתו" (מחפך פשטא מונח זקף), ואח"כ פתח במאי דסיים, "טוב ברע" כנגד "ימיר" או-רע בטוב" כנגד "יחליפנו".

חרב ברכי (בהערות למסורה בהוצאת "יהואש")

"יחליפנו" ברביע. - כן בכל ספרים מדויקים ברביע ולא בזקף, ולפי זה שיעורו: "לא יחליפנו או-רע בטוב", או = אפילו (ראה תלמוד לשון עברי ש"ס), ובאמצע מוסגר: ולא ימיר... = כדי שלא יבוא להמירו ברע.

(הערה: בהוצאות מ"ג, שד"ל, קורן ועוד מוטעם "יחליפנו" בטעם זקף, ואילו בהוצאת יהואש, חירש ועוד - בטעם רביע)

- (1) מה חם שלושה הפירושים הטובאים בדברי שד"ל?

- (2) מה קשה לו בהטעמת בעל הטעמים?

- (3) איך מסביר חרב ברכי את פסוקו ואיך הוא מנסה את המסורת שיש להטעים ברביע?

תשובות בטעמי המקרא יש לשלוח למיכאל פרלמן, קב' יבנה, ד"ג חוף אשדוד